Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Sammelhandschrift - Cod. Aug. perg. 112

[S.l.], [8. bis 9. Jh.]

Ps. Sergius/Servius, Explanationum in artem Donati Lib. I

urn:nbn:de:bsz:31-1464

Visual Library

Aug. CXII

DE GRAMMATICA.

Grammatica est scientia recte loquendi. et origo et fundamentum liberalium litterarum. haec disciplinis post litteras communes inventa est. ut iam qui didicerant litteras per eam recte loquendi rationem sciant. Grammatica autem a litteris nomen accepit. Grammata enim greci litteras vocant. Ars vero dicta quod artis praeceptis regulisque consistit. (dicta) Oratio quasi oris ratio. nam orare est loqui et dicere. est autem oratio contextus verborum cum sensu. contextus autem sine sensu non est oratio. Quia non est oris ratio. Oratio autem plena est sensu. voce et littera.

Partis.

Divisiones autem grammaticae a quibusdam xxx·iii· dinumerantur. Id est partes orationis. VIIII. Vox articulata. littera. syllaba. pedes. accentus. positurae. ortografia. analogia. ethimologia. glose. differentiae. barbarismi. soloecismi. vitia. metaplasmi. scemata. tropi. prosa. metra. fabulae. historiae.

DE LITTERIS LATINIS.

Latinas litteras carmentis nimpha prima italis tradidit. Carmentis autem dicta quia carminibus futura canebant. Et fuit mater euandri que proprio nomine nicostrata dicta est. carmentis autem. ideo nomen accepit quod carminibus vaticinaretur. Unde et virgilius et carmentalem romano nomine portam quam memorant. nimphe prisce cum carmentis honorem vatis fatidice cecinit que prima futuros aeneadas magnos. et nobile pallanteum. haec enim quae carmentis dicta est. Quando cum euandro in italiam venit. tunc transtulit in latinum usum litteras grecas.

Litterae dictae sunt quasi legiterae eo quod iter legentibus praebeant. vel quod in legendo iterentur. nam cum omnem litteram xxiii sint quotiens eadem a legentibus repetuntur varias syllabas faciunt.

Litterae latinae cum xxiii sint. varro x. et viiii.

[library stamp]

dicit esse. cetera superflua
putet. haec est diffinitio litterae.
Littera est pars minima uocis ar
ticulatae. a qua incipit. et in qua
resoluitur.
Uox dicitur quidquid sonare
potest. Uocis duae sunt partes arti
culata. et confusa. Articulata est
quae scribi potest et sub est articulis.
id est digitis qui scribuntur t quod
artem habeat aut exprimat. Con
fusa est. quae scribi non potest. qualis
est mugitus boum. latratus canum. et alia.
Ergo si dicas. arator articulata uox
est. praeterea quidquid legitur articula
ta uox est. hoc si resoluis quod in lectio
ne continetur est. sermonem facis. Si sil
labam soluas. remanet littera. ultra iam
non procedit resolutio.
Ergo habet diffinitum est pars minima uo
cis articulatae. Omnis enim uox cum per om
minutias fuerit resoluta in litteras con
sistit. Deinde addit in diffinitione
articulatae. ut ostendat omnem litteram
cadarticulatae uocis subsistit.
Litterarum prima diuisio duas habet
partes. nam aut uocales sunt. aut conso
nantes. Item consonantium est alia di
uisio. Nam aut semiuocales sunt. aut
mutae. hae uno nomine pariter
consonantes uocantur. quia ut so
nare possint indigent auxilio uoca
lium. Uocales autem dictae sunt quod per se
uocem impleant. Solent enim et per se primum
sonos suos non accedente auxilio alte
rius litterae. a quando dico. a sola
sonat et sonum suum sola complet. sic et
quando. e. i. o. u.
Quando autem dico consonantes necesse
est. ut iungatur uocalem. ut sonum
consonantis expleatur. Ergo quia
sonus naturalis additur uocali et per
mundum dixerunt consonantes. nam uo
cales dictae sunt quia et solae sillabam faci
unt. et quod aliae litterae praeter uocales
poni non potest. Plerumque et partes ora
tionis faciunt uocales. a. ut uirgi
lius. a. tibi nescientes glacies. Sed
et as per se plenae sunt. et i. sequitur. ta
lata uenit per regnatae. et o. terque
quaterque beati.
Latini uocales quinque habent.

Sunt autem simpliciter ut dictum est
a. e. i. o. u. Graeci. a. e. h. i. y. ω.
ceterum dicimus nulla uox huma
na constat absque. V. litteris
id est uocales uocauit quas ma
gistra graecia. Consonantium
aliae sunt semiuocales. ut diximus
aliae mutae quibus semper in medio
si uocalem non adicias. sibilus
quidem erit & stridor ut est in semi
uocalibus aut nullus penitus ex
ore sonus erit. ut contingit in
mutis. Semiuocales ideo di
cuntur. quia semis habent de
potestate uocalium. uocales
litterae [illegible]. & per se syllabas
faciunt & per se sonant. Vel
certe ideo dictae sunt semiuoca
les quia plenum sonum non habent
sed dimidium. Et tunc plenius so
net paruulis pa uocalibus adiu
uentur. ut est. F. L. M. N. R. S.
X. Mutae autem dicuntur praeter
ea. quia si detrahas uocalem
nullus spiritus. nec hiatus. nec
ullus sonus. ideo mutae quia

detracta uocabuli os mutum reddit.
sunt autem nouem. B. C. D. G. H. K. P. Q. T.
Uarro dicit sonantes ab e debere
incipere. quae semiuocales sunt.
in e debere desinere quae mutae sunt.
Ideo illae non ab e incipiunt. neque
in e desinunt. possunt parti calumniae
ut nec litterae uideantur. aut non
sint necessariae nec duplices sunt
quae & ceteris litteris fieri possunt.
Ex multis remouentur propter illae
quae dixi ratione. H. K. q. h.
quod aspiratio sit non litterae. K. & q.
ideo quod. c. litterae. aliarum litterarum
possit implere uocabulum.
Uocales sunt. u. haec non habent
uarios sonos omnes sed tantum duae. a. & o.
nam quando in e correptum est sic so
nat quasi diptongus. aequus quan
do productus est sic sonat quasi ut
demens. similiter & o. quando lon
ga est maiore palatum sonat. ut roma n po
orator. quando breuis. primis leo dic
labris exprimitur. ut opus. rosa. inc.
I. & u. uarias habent potestates ducit.
ter. nam sunt aliquando posse cretur.

uocales aliquando consonantes.
aliquando mediae. aliquando
nihil. aliquando digamma. ali
quando duplices.
Uocales sunt quando aut singu
lae positae sillabam faciunt aut ali
is consonantibus sociantur. ut ius
et unus. et isis. et uma. quando ae
quus ab aequalitate dicimus
diptongos est. ae scribitur. quia
a qualitatem tenet. unde
aequitas dicta est. quasi aquitas.
quando aequus quadrupes breuis
est e.
Consonantes autem sunt cum aut aliis
uocalibus in una sillaba praeponun
tur aut cum ipse inter se in una sil
laba coniunguntur. ut putate iup
piter. uenus. nisi enim et prior sit
et in una sillaba secum habeat con
iunctam uocalem non erit conso
[co]nans. ut iulus. et iarbas. hic
[e]nim .i. consonans non est licet
[s]i praecedat. sed in una sillaba
[i] secum non habet coniunctam
uocalem sed in altera. con
consequentem. sic et cudi
tur duello. u. consonans
non est similitudine. quid
si ipse secum coeunt litte
rae .i. et .u. illa erit consonans
quae prior erit. ut iuno. ui
tae. Haec autem aliquando me
diae dicuntur. quando non
eo sono dicuntur. quo scri
buntur. scribimus uir et
uirtus quando autem hoc pro
ferimus in ipso sono non .i.
sonat. sed nescio quid pingui
us tenue sonat ut pingui
us uir, hoc circa .i. seruatur
ut media sit.
Digammos autem circa .u. ser
uatur tantum. nam greci hunc
gressionem locum quem facit
u. litterae consonantis non
habent sed pro ea utuntur. enim et os
dicunt duas dicunt. quos
nos duos dicimus. ergo apud
nos hoc facit .u. littera quod
facit e. et alia digammos
illi scribunt enetos et sup

scribunt digamma quae e alii fi
gurae quaelis aput nos. h. & p
nuntiat ubi & quomodo & aspi
ratione cum nos habemus. h. illi
aut signum significationis habent
dasignum. cuius figurae talis e. ut
e dimidium e. & apud latinos idem
efficit. u. litterae quod aput grecos
digamma. quando loco ponitur
consonantis.

Donatus unam rem uerae posuit. unam
falsam. uere posuit. cum huius litterae
reddere rationem. dixit enim. tunc e
digamma. u. cum illa ponitur loco
consonantis ubi aeret aspirati. & fal
sa subiecit exemplum uulgus. ait. &
uulnus. quae si possit hulnus. &
hulgus. debuit dicere. uero &
quia deraeta. u. fecerit ero. &
dauus. quoniam deraecta. u. facit da
us. U. aliquando nihil e. ut pu
ta cum dicis. quom. neque enim uoca
lis e. quia habet post se. o. neque
consonans e. quia habet ante se
q; Quae ergo erit pars illius litterae
nulla. Quaeritur. i. utrum possit

geminam sillabam facere & quidam
negant. alii adfirmant. Utrum ergo
du. pro duo. iotae scribantur an per unum
quaeritur & constat. quod per unum scribitur.
Haec & numerum singularem dr. pluralem
dr. quomodo. mei. & iei. ab eo. quod e
meus. & ieus. Ergo. e. litterae. quae
esse debuit. in numero plurali non
mutata e. sed sublata. per sincopen
remanet enim una. i. est & iam ut dixi
mus. duplex. i. litterae quociens loco e
consonantis. nam inter duas uocales
posita in una parte orationis pro du
plici habetur. & cum utraque uocali sonat
Ut troia. aia. aiax. hoc ergo amplius. i.
praestat quod inter duas uocales posita
in uno sermone ui duplicis repraesentat.

Uocales omnes & corripiuntur & producunt
non in eodem sermone sed in uariis.
haec dicrone appellantur quod
duplicem potestatem habent.
Ergo ad tempus producte duo tempo
ra habeant. correpta unum. & ideo dic
rone. quae corripi & produci possunt.
a. amor. corripitur. a. ara. producitur.
e. equus. corripitur. erus. producitur.

-itur producitur. ibi corripitur.
O. omerus. corripitur. oratore producit.
U. unum corripitur. unus producitur.
H. litterae interdum consonans est
uirtutem interdum aspirationis
notae magis uidetur esse. quae lit
terae. Quae apud latinos tunc prae
ponitur. quotiens uocalis subse
quitur. Ut homo. humus. huius
sed non ubicumque uocalis est. et aspira
tio est. Sed ubicumque aspiratio est
et uocalis est. R. et l. cum interdum sil
labam consonantibus postponuntur. ut
gradus. flatus. saepe deficiunt et de
metro excluduntur. X. semper duplex.
Z. non semper.

A. uocalis est. tribus uirgulis conpara
tur. et tribus nominibus, Aleph. in ebra
ica. In greca alfa. In latina. a.
Quia dicitur primus de nominibus. et
homo. adam. et in anima. et in angelo.
Quae fuit ante saecula. dum animae creatae
te fuerunt. ado uiuo dupliciter eius
quod significat. duo testamenta.
tres uirgulis. de quibus congregatur.
A. Quod significat tipum trinitatis.

ostendit. Quando congregetur.
a. quod significat tipum unius
dei ostendit. Quia tres personae
unus deus legitur. A. aduerbium
numeri conplet. Ut. a. quingen
cus. salamon ait. ad sciendam
sapientiam et disciplinam. et cetera.

B. mutalis est. et consonans. quae
ex duabus uirgulis scribitur. quae
duo testamenta significet.
in alia breue. alia in longum. Quia
breuior labor in hoc mundo.
Quam premia in futuro saeculo.

C. muta est. et consonans. sunt
quidam uirgulae scriptae. sed pan
da est. ostendens tipum et clausae
que iuuatur ado. Quare osten
dit tipum et clausae quae habet uer
tatem arbitrii sui. Et aduerbium
numeri plenissime conplet.
ut c. centies. Salomon ait. con
gaudens. exhilarat faciem.
et in maerorem animi deicit spiritus
Cor sapientis quaerit doctrinam
et os stultorum imperitia pascit.
Cor sapientis in dextera eius.